

mgr Aleksander Gemel

Uniwersytet Łódzki

Oświecenie projekt niedokończony
– Horkheimerowska próba restytucji rozumu

Przedmiotem mojego wystąpienia jest problem Oświecenia rozumianego jako proces postępującej racjonalizacji – przekształcania świadomości mitycznej w racjonalistyczną – który, jako projekt uniwersalnej emancypacji ludzkości spod panowania sił natury, prowadzi niespodziewanie do zjawisk kulturowych noszących raczej znamiona szaleństwa niż rozumności. Postaram się wykazać, że wewnętrzna logika Oświecenia w ujęciu szkoły frankfurckiej całkowicie podporządkowana jest kategorii panowania, i to właśnie owa kategoria, w myśl ustaleń frankfurczyków, stanowi rzeczywisty podmiot procesu dziejowego oraz główną zasadę określającą wszelkie stosunki w obrębie ludzkiego uniwersum. Horkheimerowska dialektyka Oświecenia, będąca w istocie genealogiczno-hermeneutyczną analizą kategorii panowania, zostanie nadto zinterpretowana jako systemowo-strukturalna rekonstrukcja dialektycznych momentów postępującego kryzysu nowoczesności. Innymi słowy, postaram się ukazać dialektyczną dynamikę myśli Horkheimera, rozgrywającą się na planie wzajemnej interakcji subiektywnego i obiektywnego typu rozumności – dialektycznych momentów nieuchronnie połączonych w antytetycznym sprzęgu, których obustronna krytyka ma przygotować grunt dla konstrukcji teoretycznej umożliwiającej przezwycięzenie kryzysu nowoczesności. W swym wystąpieniu postaram się oszacować skuteczność oraz ewentualne konsekwencje zastosowania owego Horkheimerowskiego remedium.